

УДК 349.6:351.862.4:341.222

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.01.2.19>

ТРАНСКОРДОННА ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ

Форкош М.О.,

аспірант юридичного факультету

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ORCID: 0009-0009-8066-6120

Форкош М.О. Транскордонна екологічна безпека в системі національної безпеки України: теоретико-правові засади.

Вказується, за сучасних умов глобалізаційних процесів та інтенсифікації транскордонних зв'язків питання екологічної безпеки стає надзвичайно актуальним для України – держави з тривалою лінією кордону із країнами-членами Європейського Союзу та іншими сусідніми країнами. Природні екосистеми функціонують незалежно від державних меж, відтак забруднення атмосферного повітря, водних об'єктів, деградаційні процеси у ґрунтах або техногенні катастрофи на території однієї держави закономірно позначаються на екологічній ситуації прилеглих територій сусідніх країн.

Стаття присвячена комплексному дослідженню теоретико-правових засад транскордонної екологічної безпеки як невід'ємної складової національної безпеки України. Проаналізовано доктринальні підходи до визначення понять «національна безпека», «транскордонна безпека» та «екологічна безпека», досліджено їх співвідношення та взаємозв'язок у сучасній правовій науці. Встановлено, що транскордонна безпека є самостійною правовою категорією, яка посідає особливе місце в ієрархії рівнів безпеки – між національною безпекою та безпекою регіону. Обґрунтовано методологічну хибність вузького трактування транскордонної безпеки виключно через призму охорони державного кордону; натомість сучасна доктрина визначає її комплексний характер, що охоплює політичний, економічний, науково-технологічний, гуманітарний, демографічний та екологічний компоненти. Особливу увагу приділено екологічній безпеці як стратегічно важливій складовій транскордонної безпеки в умовах глобальних екологічних викликів. Доведено, що природні екосистеми не визнають державних кордонів, тому забруднення повітря, водних ресурсів, деградація ґрунтів чи техногенні аварії в одній країні неминуче впливають на екологічний стан суміжних територій. Визначено, що транскордонна екологічна безпека передбачає координовані дії сусідніх держав щодо спільного моніторингу стану довкілля, гармонізації екологічних стандартів, оперативного реагування на надзвичайні ситуації та відшкодування транскордонної екологічної шкоди. Обґрунтовано, що формування дієвих механізмів транскордонної екологічної безпеки є необхідною передумовою сталого розвитку прикордонних регіонів, збереження спільної природної спадщини та реалізації конституційного права громадян на безпечне довкілля. Сформульовано висновок про доцільність удосконалення міжнародної екологічної взаємодії з мікрорівня.

Ключові слова: транскордонна безпека, екологічна безпека, національна безпека, транскордонне співробітництво, охорона довкілля.

Forkosh M.O. Transboundary ecological security in the system of national security of Ukraine: theoretical and legal foundations.

It is indicated that under the current conditions of globalization processes and intensification of cross-border relations, the issue of ecological security is becoming extremely relevant for Ukraine – a state with a long border with the member states of the European Union and other neighboring countries. Natural ecosystems function regardless of state borders, therefore, pollution of atmospheric air, water bodies, degradation processes in soils or man-made disasters on the territory of one state naturally affect the ecological situation of the adjacent territories of neighboring countries.

The article is devoted to a comprehensive study of the theoretical and legal foundations of transboundary ecological security as an integral component of the national security of Ukraine. Doctrinal approaches to the definition of the concepts of "national security", "transboundary security" and "ecological security" are analyzed, their correlation and interrelation in modern legal science are investigated. It is established that cross-border security is an independent legal category that occupies a special place in the hierarchy of security levels – between national security and regional security. The methodological fallacy of the narrow interpretation of cross-border security exclusively through the prism of state border protection is

substantiated; instead, modern doctrine defines its complex nature, which includes political, economic, scientific and technological, humanitarian, demographic and environmental components. Particular attention is paid to environmental security as a strategically important component of cross-border security in the context of global environmental challenges. It is proven that natural ecosystems do not recognize state borders, therefore air pollution, water resources, soil degradation or man-made accidents in one country inevitably affect the ecological state of adjacent territories. It is determined that transboundary environmental security involves coordinated actions of neighboring states on joint monitoring of the state of the environment, harmonization of environmental standards, prompt response to emergencies and compensation for transboundary environmental damage. It is substantiated that the formation of effective mechanisms of transboundary environmental security is a necessary prerequisite for the sustainable development of border regions, the preservation of common natural heritage and the implementation of the constitutional right of citizens to a safe environment. A conclusion is formulated on the feasibility of improving international environmental interaction at the micro level.

Key words: transboundary security, environmental security, national security, transboundary cooperation, environmental protection.

Постановка питання. В умовах глобалізації та посилення транскордонних взаємозв'язків проблематика екологічної безпеки набуває особливого значення для України як держави, що має протяжні кордони з країнами Європейського Союзу та іншими сусідніми державами. Природні екосистеми не визнають державних кордонів, тому забруднення повітря, водних ресурсів, деградація ґрунтів чи техногенні аварії в одній країні неминуче впливають на екологічний стан суміжних територій. Це зумовлює необхідність формування ефективних механізмів транскордонної екологічної безпеки як невід'ємної складової національної безпеки України.

Актуальність дослідження зумовлена також глобальними екологічними викликами – зміною клімату, виснаженням природних ресурсів, зростанням техногенного навантаження на довкілля, – які потребують координованих дій суміжних держав. Водночас у вітчизняній практиці сформувався підхід, згідно з яким транскордонну безпеку переважно ототожнюють із охороною державного кордону або розглядають її екологічний компонент ізольовано від інших складових. Такий вузький підхід не відповідає сучасним реаліям та потребує переосмислення з урахуванням комплексного характеру транскордонних загроз і євроінтеграційних прагнень України.

Метою статті є дослідження теоретико-правових засад окремих аспектів транскордонної екологічної безпеки як складової національної безпеки України, аналіз її місця в системі транскордонного співробітництва та обґрунтування необхідності формування ефективних механізмів координації зусиль суміжних держав щодо запобігання екологічним загрозам у прикордонному просторі.

Стан опрацювання проблематики. Проблематика національної безпеки, транскордонного співробітництва та екологічної безпеки перебуває у полі зору багатьох вітчизняних науковців. Зокрема, теоретичні засади національної безпеки досліджували О. Лемак [7; 8], Л. Казакова [9], І. Швед [10], В. Шахов та В. Мадіссон [11], А. Янчук [6], які обґрунтували розширене розуміння національної безпеки, що виходить за межі виключно військового компонента та охоплює економічну, соціальну й екологічну складові.

Питання транскордонного співробітництва та транскордонної безпеки висвітлювали М. Дубина [12], Н. Мікула [13], С. Устич [5], Д. Белов, М. Громовчук та О. Білак [14]. Дослідники акцентували увагу на комплексному характері транскордонної безпеки, яка охоплює політичний, економічний, гуманітарний, демографічний та екологічний компоненти, а також обґрунтували необхідність розмежування понять «транскордонна безпека» та «безпека транскордонного співробітництва».

Екологічні аспекти транскордонного співробітництва досліджували І. Скороход [1], І. Дубовіч [2], Г. Обиход [3], Н. Холявко [4] та ряд інших, які, зокрема, проаналізували роль міждержавної взаємодії у формуванні ринку екологічних послуг, особливості транскордонного еколого-інформаційного співробітництва та ризику екологічного транскордонного забруднення. Водночас комплексне дослідження транскордонної екологічної безпеки як самостійної правової категорії в системі національної безпеки України залишається недостатньо розробленим, що зумовлює актуальність обраної теми.

Виклад матеріалу дослідження. Транскордонна співпраця України у сфері охорони довкілля стимулює впровадження екологічно відповідальних практик серед суб'єктів господарювання. У контексті міждержавного партнерства пріоритетним завданням має стати створення та розбудова ринку екологічних послуг, який суттєво підвищить рівень відповідальності господарюючих суб'єктів у вирішенні екологічних проблем прикордонних територій [1, с. 185].

Водночас, відзначимо й той факт, що на сьогодні транскордонне співробітництво є невід'ємною складовою забезпечення транскордонної безпеки, яка охоплює не лише екологічний, а й економічний, соціальний та безпековий виміри. Ефективна взаємодія суміжних держав у прикордонних регіонах

сприяє запобіганню транскордонним загрозам, зокрема екологічним катастрофам, нелегальній міграції, контрабанді та поширенню транскордонної злочинності. Формування спільних механізмів реагування на виклики та загрози у прикордонному просторі є необхідною умовою стабільного розвитку регіонів та зміцнення добросусідських відносин.

Подолання сучасних екологічних проблем можливе лише за умови широкої та активної міжнародної співпраці всіх держав у еколого-політичному та еколого-інформаційному напрямках. Міжнародне екологічне співробітництво України формується на основі пріоритетів державної екологічної політики, а також відповідних міждержавних конвенцій, договорів та угод. Власне, удосконалення міжнародної екологічної взаємодії доцільно розпочинати не з макрорівня, а з мікрорівня, керуючись сучасним науковим підходом «мислити глобально – діяти локально». Особливого значення у цьому контексті набуває транскордонне співробітництво. Прикордонні території сусідніх держав характеризуються численними спільними ознаками не лише в природно-географічному, а й в екологічному та інших вимірах, що зумовлює актуальність питань транскордонних еколого-інформаційних відносин [2, с. 80].

Зазвичай саме екологічні питання залишаються найменш урегульованими у процесі транскордонної співпраці сусідніх держав. Екологічна складова пронизує всі сфери господарської діяльності, тому екологічні проблеми природокористування на прикордонних територіях охоплюють як еколого-економічні збитки від функціонування будь-якої галузі безпосередньо на прикордонній території, так і негативний вплив відходів виробництв, розташованих за межами прикордонних зон, але здатних завдати шкоди саме цим територіям. При цьому важливо враховувати екологодеструктивний вплив галузей на суміжні території не лише під час видобування та використання природних ресурсів у виробничих процесах, а й на етапах споживання та утилізації продукції, що також нерідко становить значну загрозу [3, с. 218].

Дієва система національної безпеки ґрунтується на створенні багаторівневого захисного механізму, в якому арсенал моделей протидії суттєво перевищує діапазон можливих загроз і небезпек. В організаційному вимірі структура національної безпеки втілюється через три основні форми: функціонування державних та приватних безпекових інституцій; ринок спеціалізованих послуг у галузі економічної безпеки; здійснення безпекових функцій фахівцями відповідної кваліфікації. Держава у системі забезпечення національної безпеки реалізує дві фундаментальні функції: регулювання суспільних відносин в інтересах громадян та гарантування власного збереження як політичного інституту [4, с. 11].

З позицій системного підходу сутність транскордонних процесів можна визначити як комунікацію між суб'єктами, їхні відносини та взаємодію, а також природний рух матерії й енергії, пов'язані з перетином державного кордону. Таким чином, транскордонні процеси не є тотожними міжнародним відносинам, а становлять значно ширшу категорію. Вони включають не лише різноманітні форми суб'єктної взаємодії через кордон, що формує зміст міжнародних відносин, а й широкий спектр природних транскордонних явищ — циркуляцію водних і повітряних мас, міграцію тваринних популяцій, тобто своєрідну об'єктну взаємодію. Очевидно, що транскордонні процеси є змістовно насиченішими порівняно з міждержавними відносинами, суб'єктами яких виступають виключно державні інституції [5, с. 49].

Як бачимо, саме природний вимір транскордонних процесів зумовлює особливу важливість забезпечення транскордонної екологічної безпеки. Природні екосистеми не визнають державних кордонів, тому забруднення повітря, водних ресурсів, деградація ґрунтів чи техногенні катастрофи в одній країні неминуче впливають на екологічний стан суміжних територій.

Слід зазначити, що актуальність дослідження проблематики національної безпеки обумовлена передусім глобальною економічною та духовно-моральною кризою, яка охопила більшість країн світу, а також загостренням внутрішніх і зовнішніх суперечностей різного характеру. Зазначені чинники спонукають держави з молодими демократичними традиціями шукати ефективніші механізми захисту конституційного ладу та гарантування національного суверенітету [6, с. 345].

Таким чином, головним призначенням держави є забезпечення безпечного існування суспільства. Як слушно зазначає О. Лемак, саме безпека становить центральний елемент «суспільного договору» між громадянами та державним апаратом, що діє від їхнього імені, — ця ідея є засадничою для довірливої теорії походження держави. Безпека суспільства, тобто соціальна або суспільна безпека, у такому контексті є тотожною поняттю національної безпеки, оскільки нація охоплює всіх громадян, а також осіб без громадянства, які перебувають на території держави та підпадають під її юрисдикцію. Відтак національна (суспільна) безпека означає захищеність усіх без винятку осіб, що проживають на території України [7, с. 40]. Цей же дослідник стверджує, будь-яка загроза суспільству автоматично набуває характеру національної небезпеки; водночас ототожнення цих понять дозволяє подолати хибне розмежування їхнього змісту, згідно з яким національна безпека асоціюється виключно із силовими діями військового або аналогічного характеру, тоді як соціальна безпека нібито стосується лише цивільного, мирного становища громадян у державі [8, с. 91].

Національна безпека є визначальною умовою існування держави не лише як суб'єкта міжнародного права, а й як гаранта прав і свобод громадян. Захист національних інтересів становить фундамен-

тальну передумову функціонування суверенної держави, забезпечуючи її самозбереження та сталий розвиток суспільства [9, с. 128].

Невід'ємною складовою національної безпеки є екологічна безпека, яка передбачає захищеність життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави від реальних або потенційних загроз, спричинених антропогенним впливом на навколишнє природне середовище. В умовах глобальних екологічних викликів – зміни клімату, забруднення довкілля, виснаження природних ресурсів – забезпечення екологічної безпеки набуває стратегічного значення для збереження здоров'я населення, підтримання економічного потенціалу країни та гарантування права громадян на безпечне довкілля, закріпленого в Конституції України.

Дослідник І. Швед, аналізуючи функції органів прокуратури у системі забезпечення конституційної безпеки, визначає національну безпеку як нормативно закріплений стабільний правовий стан населення держави. Цей стан характеризується спроможністю задовольняти потреби, необхідні для існування та розвитку, за мінімальних ризиків для фундаментальних конституційних цінностей. Його гарантує наявність дієвого механізму захисту прав і законних інтересів осіб органами державної влади від потенційних та реальних внутрішніх і зовнішніх загроз, здатних завдати шкоди життєво важливим інтересам громадян [10, с. 32].

Дослідниця Л. Казакова, ґрунтуючись на доктринальних напрацюваннях та аналізі нормативно-правової бази щодо визначення національної безпеки як правової категорії, обстоює необхідність широкого розуміння національної безпеки України, що виходить за межі виключно військового компонента. За переконанням науковця, це поняття включає не лише діяльність держави із захисту державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів від реальних і потенційних загроз, а й державні заходи із забезпечення прав і свобод людини та громадянина як на внутрішньодержавному, так і на міжнародному рівнях [9, с. 129].

У цьому контексті В. Шахов та В. Мадіссон визначають національний інтерес як інтегральне вираження інтересів усіх членів суспільства, що втілюється через політичну систему. Він органічно поєднує інтереси кожної особи, інтереси національних, соціальних і політичних груп з інтересами держави як цілісної структури [11, с. 45]. Отже, на думку цитованих вчених, національні інтереси держави можна визначити як усвідомлені суспільством життєво важливі потреби існування та розвитку людини, соціальних груп, суспільства, держави і природного середовища. Ці потреби закріплені в Конституції та інших нормативно-правових актах конституційного рівня у формі програмних цільових орієнтирів. По суті, національні інтереси становлять фундаментальні цінності народу [11, с. 46].

Доктринальне дослідження також підтверджує методологічну обмеженість вузького розуміння національної безпеки виключно крізь призму військово-оборонного аспекту. Сучасна правова наука обстоює розширене тлумачення цієї категорії, що включає охорону конституційного устрою, гарантування прав і свобод громадян, економічну стабільність, соціальний прогрес, а також екологічну безпеку як обов'язковий елемент захисту національних інтересів. Екологічна безпека, що охоплює охорону довкілля, збалансоване природокористування та реалізацію конституційного права громадян на безпечне навколишнє середовище, посідає дедалі вагоміше місце в системі національної безпеки за умов глобальних екологічних викликів і транскордонного характеру загроз довкіллю. Зазначений підхід кореспондує з фундаментальними положеннями договірної теорії держави, відповідно до якої безпека – зокрема й екологічна – є центральним елементом суспільного договору між громадянами та державою і, відповідно, первинною функцією публічної влади.

В контексті тематики нашого дослідження, звертаємо увагу на етимологію поняття «транскордонна безпека», яке складається з двох компонентів: «транскордонний простір» та «безпека». Латинський префікс «trans» означає «по той бік», «через». У такому значенні цей термін застосовується в різних наукових дисциплінах – економіці, політології, психології, медицині, технічних науках тощо [12, с. 238]. Н. Мікула у монографії «Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво» пропонує такі варіанти перекладу слова «trans» — «пере-», «переносити», «переміщати» [13, с. 14]. Отже, цей термін завжди вказує на процес подолання певної межі, зокрема й державного кордону.

Отже, транскордонна безпека передбачає дослідження загроз спільним інтересам та об'єктам суміжних територій двох або більше держав, тоді як безпека транскордонного співробітництва стосується захисту практичної діяльності з налагодження взаємодії між прикордонними регіонами, яку здійснюють органи влади та територіальні громади. При цьому, транскордонна безпека є суттєвим чинником формування ефективної співпраці між громадами різних держав. Її забезпечення має сприяти інтенсифікації економічних, соціальних та культурних зв'язків між регіонами задля підвищення якості життя насамперед мешканців прикордонних територій, а також мінімізації негативних наслідків існування державного кордону. Феномен транскордонної безпеки має комплексний характер, оскільки за своєю природою охоплює численні напрями безпекової діяльності. Це, насамперед, зумовлено бага-

тоаспектністю суспільного життя та здатністю загрозливих чинників впливати на різноманітні сфери людської діяльності [12, с. 239].

Транскордонна безпека має комплексний характер, оскільки за своєю природою охоплює численні напрями безпекової діяльності, що зумовлено багатовимірністю суспільного життя та здатністю загрозливих чинників впливати на різні сфери людської діяльності. Власне, саме тому, особливе місце серед складових транскордонної безпеки посідає екологічна безпека, що набуває стратегічного значення в умовах глобальних екологічних викликів. Природні екосистеми не визнають державних кордонів, тому забруднення повітря, водних ресурсів, деградація ґрунтів чи техногенні аварії в одній країні неминуче впливають на екологічний стан суміжних територій. Транскордонна екологічна безпека передбачає координовані дії сусідніх держав щодо спільного моніторингу стану довкілля, гармонізації екологічних стандартів, оперативного реагування на надзвичайні ситуації природного та техногенного характеру, а також відшкодування транскордонної екологічної шкоди. Формування дієвих механізмів транскордонної екологічної безпеки є необхідною передумовою сталого розвитку прикордонних регіонів, збереження спільної природної спадщини та реалізації конституційного права громадян на безпечне довкілля.

Подібної думки й М.Дубина, що стверджує, у вітчизняній практиці сформувався підхід, згідно з яким транскордонну безпеку переважно ототожнюють із безпекою державного кордону або екологічною безпекою. Так, Закон України «Про основи національної безпеки» у статті 8 визначає пріоритетні напрями державної політики у сфері національної безпеки за окремими сферами. Зокрема, у військовій сфері та сфері безпеки державного кордону одним із пріоритетів визначено поглиблення транскордонного співробітництва із суміжними державами. Утім, транскордонна безпека, на переконання дослідника, не зводиться виключно до охорони державного кордону, а являє собою складну багатокомпонентну систему, подібно до регіональної та національної безпеки [12, с. 242].

Висновки. На підставі вищеведеного дослідження теоретико-правових засад транскордонної екологічної безпеки як складової національної безпеки України, аналізу її місця в системі транскордонного співробітництва та обґрунтування необхідності формування ефективних механізмів координації зусиль суміжних держав щодо запобігання екологічним загрозам у прикордонному просторі, можемо стверджувати наступне:

по-перше, транскордонна безпека є самостійною правовою категорією, що посідає особливе місце в ієрархії рівнів безпеки – між національною безпекою та безпекою регіону. На протигагу поширеному у вітчизняній практиці звуженому тлумаченню, що обмежує транскордонну безпеку виключно охороною державного кордону, сучасна доктрина обґрунтовує її комплексний характер. Транскордонна безпека охоплює стан захищеності спільних інтересів, об'єктів та процесів суміжних територій різних держав і включає політичний, науково-технологічний, гуманітарний, внутрішній, демографічний та екологічний компоненти. При цьому, методологічно важливим є розмежування понять «транскордонна безпека» та «безпека транскордонного співробітництва»: перше стосується захисту спільних інтересів прикордонних територій, друге – убезпечення практичної діяльності з налагодження міжрегіональної взаємодії;

по-друге, екологічна безпека є невід'ємною складовою як національної, так і транскордонної безпеки, що набуває стратегічного значення в умовах глобальних екологічних викликів. Природні екосистеми не визнають державних кордонів, тому забруднення повітря, водних ресурсів, деградація ґрунтів чи техногенні аварії в одній країні неминуче впливають на екологічний стан суміжних територій. Екологічна безпека передбачає захищеність життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави від реальних або потенційних загроз, спричинених антропогенним впливом на навколишнє природне середовище, та забезпечує реалізацію конституційного права громадян на безпечне довкілля. Зазначений підхід, в свою чергу, цілком кореспондує з фундаментальними положеннями договірної теорії держави, відповідно до якої безпека – зокрема й екологічна – є центральним елементом суспільного договору між громадянами та державою;

по-третє, транскордонна екологічна безпека передбачає координовані дії сусідніх держав щодо спільного моніторингу стану довкілля, гармонізації екологічних стандартів, оперативного реагування на надзвичайні ситуації природного та техногенного характеру, обміну інформацією про потенційні загрози, а також відшкодування транскордонної екологічної шкоди. Формування дієвих механізмів транскордонної екологічної безпеки є необхідною передумовою сталого розвитку прикордонних регіонів, збереження спільної природної спадщини, активізації економічних, соціальних та культурних зв'язків між прикордонними територіями та підвищення якості життя їх населення. Удосконалення міжнародної екологічної взаємодії доцільно розпочинати з мікрорівня, керуючись сучасним науковим підходом «мислити глобально – діяти локально», що актуалізує розвиток транскордонного співробітництва у сфері охорони довкілля.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Скороход І.С. Роль транскордонного співробітництва у формуванні та розвитку ринку екологічних послуг в Україні. *Регіональна економіка*. 2013. № 3. С. 185–191. URL: https://re.gov.ua/re201303/re201303_185_SkorokhodIS.pdf.
2. Дубовіч І.А. Особливості транскордонного еколого-інформаційного співробітництва. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2008. Вип. 18.3. С. 79–84. URL: https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2008/18_3/79_Dubowicz_18_3.pdf.
3. Обиход Г.О. Екологічне транскордонне забруднення: ризики та інструменти превентивної заходів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2015. Вип. 14. С. 218–221. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2015/14-2015/51.pdf>.
4. Холявко Н.І., Сорокалетова Ю., Янченко Т. Сутність та види національної безпеки країни. *Інноваційний розвиток і транскордонна безпека: економічні, екологічні, правові та соціокультурні аспекти: III міжнародна науково-практична конференція студентів і молодих учених (м. Чернігів, 16 грудня 2014 року): Збірник матеріалів конференції*. Чернігів: ЧДТУ, 2014. 362 с.
5. Устич С. Сутність сучасних транскордонних процесів та їхнє категоріальне відображення. *Український соціологічний журнал*. 2013. № 1–2. С. 47–53. URL: <https://periodicals.urksoc.ua/usocjour/article/view/4410>.
6. Янчук А.О. Особливості вдосконалення нормативно-правового забезпечення державної безпеки України в сучасних умовах. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2016. № 1. С. 343–355. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvlduvs_2016_1_40.
7. Лемак О.В. Українська нація і національна безпека: аспекти співвідношення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2014. №27. С. 40–44. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/items/b80dc6f3-15d6-420b-b4b0-2557c9232fec>.
8. Лемак О.В. Роль Конституції держави в усуненні викликів та загроз, які є наслідками процесу глобалізації. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. № 3. Т. 2. С. 89–94. URL: <http://pjuv.nu-oua.od.ua/prikarpatskij-yuridichnij-visnik-3-2-2015>.
9. Казакова Л.О. Національна безпека держави: понятійно-категорійний апарат. *Регіональні студії*. 2021. № 24. С. 128–132. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2021.24.18>.
10. Швед І.І. Місце органів прокуратури в механізмі забезпечення конституційної безпеки держави: дис. ... канд. юрид. наук. Ужгород, 2018. 205 с.
11. Шахов В., Мадіссон В. Національний інтерес і національна безпека в геостратегії України. *Вісник Національної академії державного управління*. 2013. № 11. С. 44–56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2013_2_8.
12. Дубина М.В. Сутність транскордонної безпеки та її види. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2013. № 4. С. 238–244. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vcndtue_2013_4_34.
13. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: монографія. Львів: ІРД НАН України, 2004. 395 с.
14. Белов Д.М., Громовчук М.В., Білак О.П. Міжмуніципальне співробітництво в структурі транскордонного співробітництва. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. Випуск 72(4). 2022. С. 226–231. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2022/10/38.pdf>.
15. Форкош М.О. Транскордонна безпека в контексті інтеграційних тенденцій: актуальні питання. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 6. С. 587–593. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/12/94.pdf>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 23.12.2025

Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 26.01.2026

Дата публікації: 2.02.2026